PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

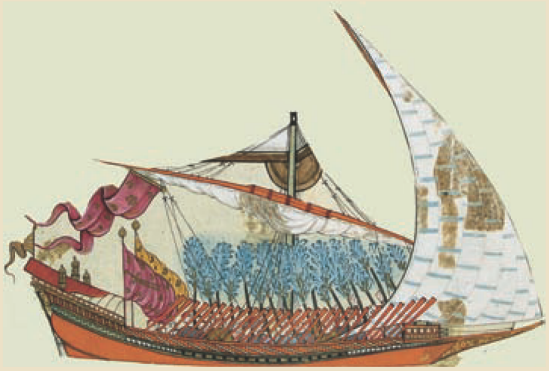
OSMANLI DONANMASININ DESTEK GÜÇLERİ: DERYA BEYLERİ

Emel SOYER KOLÇAK*

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan beri göz ardı edilmeyen denizcilik faaliyetleri adaların ve kıyı bölgelerinin fethiyle önemli bir hale gelmiş; merkezde sürdürülen çalışmalarla birlikte teşkilatlanma yoluna gidilerek Kanuni Sultan Süleyman döneminde Cezayir-i Bahr-i Sefid eyaleti kurulmuştur (1534). İdaresi Kaptan-ı Derya'ya ait olan bu eyalete bağlı sancak beylerine Derya Bey'i denmekteydi. Osmanlı denizcilik faaliyetlerinin yürütüldüğü merkez olarak İstanbul'da bulunan Tersâne-i Âmire'ye bağlı olan donanmadan ayrı teşkil edilen derya beyliği, muhafaza ve donanmaya destek verme esasına dayanmaktaydı.

Sancak beyi statüsü yanında sadece maaşlı olarak görev yapan derya beyleri de vardı ve bu beyler söz konusu gelirleri karşılığında merkez donanmasına hizmet etmekteydiler. Cezayir-i Bahr-i Sefid eyaletine bağlı olarak deniz seferlerine kendi kuvvetleriyle katılan derya beyleri arasında Gelibolu, Limni, Midilli, Sakız, Nakşe, Andre, Değirmenlik, Rodos, Mezistre, Eğriboz, İnebahtı, Karlıili, Sığla, Mora, Dimyat ve Reşid idarecileri bulunmaktaydı. Her bey, geliri nispetinde donanmaya savaş gemisi ve mürettebat temin etmek zorundaydı. Örneğin Eğriboz, İnebahtı ve Karlıili beyleri birer gemi, Mezistire beyi bir gemi ve yedek, Rodos beyi bir gemi ve daha sonraları merkezden verilecek dört kalyon ile seferlere iştirak etmekteydi.

Derya beyliği, muhafaza ve donanmaya destek verme esasına dayanmaktaydı.
Derya beyliği was based on supporting the fleet and conservation.

Baştarda

Osmanlı donanması herhangi bir savaş olmasa da, korsan ve düşman gemilerinin saldırılarını kontrol etmek ve güvenliği sağlamak amacıyla ilkbaharda denize açılır ve kış mevsimine kadar Akdeniz'de dolaşırdı. Derya beyleri, sefere çıkılmadan on-on beş gün önce Tersâne-i Âmire'ye gelerek donanmaya katılmak zorundaydı. Öyle ki, 1680 Mayıs'ında donanmanın hareket noktası olan Beşiktaş'ta hazır bulunmayan dokuz derya beyi, yıllık gelirleri olan salyanelerinden 100.000 akçe kesilmek suretiyle cezalandırılmışlardı.

Sefer zamanında donanmaya eşlik eden derya beyleri, deniz yollarının ve kıyıların güvenliğinden de sorumluydu. Özellikle tüccar gemilerine yönelik korsanlık faaliyetlerine karşı koymak büyük önem arz ediyordu. 1790 yılında dönemin padişahı III. Selim;

"..işidiyorum. Korsan geziyor imiş. Bunlar (derya beyleri) durmasın. Bir an akdem korsanları ahz eylesinler.."

şeklinde bir hatt-ı hümayun buyurmuştu. Derya beyleri içinde başbuğ tayin olunan kimse, diğer beylerin kendi bölgelerini düşman gemilerine ve korsanlara karşı korumalarına nezaret ederdi.

* Doktora öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü

ASSISTANT FORCES OF OTTOMAN FLEET: DERYA BEYLERİ

*Emel SOYER KOLÇAK**

Marine activities that had been nonigronable since the foundation of Ottoman Empire became an important matter with conquering of islands and marginal areas. Cezayir-i Bahr-i Sefid principality was founded being organized with the activities carried on in center, at Kanuni Sultan Süleyman period. (1534). The governors of sanjaks that depend on this principality whose administration related to the Kaptan-ı Derya were called as Derya Bey. Derya beyliği was constituted apart from the fleet that depended on Tersâne-i Âmire. Tersâne-i Âmire was in İstanbul and marine activities were carried on there. Derya beyliği was based on supporting the fleet and conservation.

Beside the governor of sanjaks, there were Derya Beys who used to work with salary, and these derya beys serve for central fleet in exchange for their salary. Among the derya beys who attended the sailing activities depending on the Cezayir-i Bahr-i Sefid principality with their own forces were the governors of Gallipoli, Limni, Midilli, Sakız, Nakşe, Andre, Değirmenlik, Rodos, Mezistre, Eğriboz, İnebahtı, Karlıili, Sığla, Mora, Dimyat ve Reşid. Each bey (governor) used to have to provide naval or crews according to his salary. For example, the beys of Eğriboz, İnebahtı and Karlıili participate with one naval, the bey of Mezistre participate with one naval and a reserve, and the bey of Rhodes participate with one naval along with four galleons provided by center later. Although there was no fight, Ottoman fleet used to sail to Mediterranean from spring until winter in order to provide the security and control the pirate attacks. Derya beys used to have to come to Tersâne-i Âmire and participate in the fleet ten or fifteen days before the sail. It was so necessary that 9 derya beys who weren't ready on Beşiktaş, departure point of fleet, were punished with 100.000 akçe (coin in Ottoman period)

Derya beys who accompanied to the fleet were also responsible for the security of sea lanes and coasts. Especially, preventing the merchant ships form the pirate attacks were their tasks. III. Selim, sultan of that period, emphasized that;

''I can hear that pirate ships are wandering here, derya beys shouldn't loiter, they should receive the pirates immediately''

The leader of the Derya Beys used to supervise the other derya bey's protection of their own areas from the enemy ships and pirates.

* *Doctoral student, İstanbul University, History Department*

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Derya beylerinin kullandıkları gemi türleri arasında baştarda ve firkate olmakla birlikte, çoğunluğu kadırgalar oluşturmaktaydı. Kürekçileri esirlerden/forsalardan oluştuğu için gemilerine, forsa gemisi de denmekteydi. Bey gemilerinde, mürettebatın temini yine kendilerine aitti. Mürettebat içinde yer alan levent ve kürekçilerin yiyecek ihtiyacı olan buğday veya peksimet, bedeli maaşlarından düşülmek üzere Tersâne-i Âmire'den verilirdi. Bunun dışında savaş malzemesi olarak top yine merkezden temin edilmekteydi. Derya beylerinin gelirleri yıllık 300.000 ile 1.800.000 akçe arasında değişmekteydi. Devlet bu ödemeleri, Cezayir-i Bahr-i Sefid eyaletine bağlı kazaların cizye gelirlerinden karşıladığı gibi İzmir gümrük resminden ve Anadolu avarızından da sağlamaktaydı. Derya beylerinin yıllık maaşları, Mart ve Kasım ayları olmak üzere iki seferde ödenmekteydi. Bu uygulama, bazı durumlarda, nadir de olsa derya beylerini sıkıntıya düşürmekteydi. Örneğin 1688 yılında, bir buçuk milyon akçe maaşı olan Köse Ali Paşazade Mehmed Paşa, bu miktarın dokuz yüz bin akçesini Mart salyanesinde almışsa da kadırgasının ihtiyaçlarını gidermeye yettirememiş ve maaşının kalanını temin edeceği Kasım ayında ödemek üzere İzmir'de bulunan bir İngiliz tüccarından borç almıştı. Aynı yıl Şaban Beyzade Mustafa Bey de bir İngiliz tüccarına yüz bin akçe civarında borçlanmıştı. Bu borcun da Kasım maaşından tahsil edilmesi, İngiltere elçisi tarafından merkezden talep edilmişti.

Deniz seferlerinde görev alan kimseler olarak derya beyleri, bir gemiyi idare edecek bilgiye ve donanıma sahip kişilerdi. Tersâne-i Âmire çalışanları arasından derya beyi çıktığı gibi bu beyler arasından Tersane Kethüdası olan hatta Kaptan-ı Derya mertebesine yükselenlerde vardı. Genel olarak ise söz konusu mesleğin babadan oğula geçtiği görülmektedir. Örneğin İskenderiye mutasarrıfı Ahmed Paşa 1667 yılında vefat etmiş, sahibi olduğu yirmi yedi oturaklık baştardası, İskenderiye sancağının tasarruf hakkıyla birlikte oğlu Mustafa Bey'e verilmişti. 1678 yılında ise yıllık bir milyon iki yüz bin akçe maaş alan derya beyi Mustafa Bey öldüğünde salyanesi Keskinzade Mehmed Bey'e devrolmuş, on yıl sonra Mehmed Paşa vefat edince baştardasıyla sözü edilen salyanesi oğlu Hasan Bey'e geçmişti.

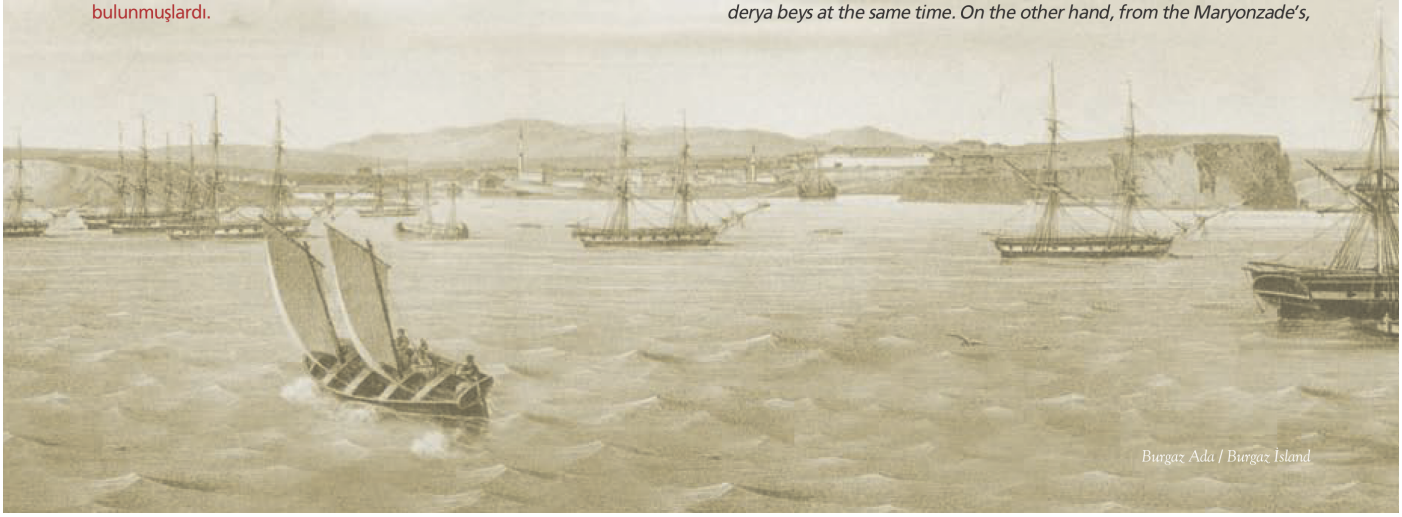
Beyler, gemilerini genellikle kendileri inşa etmekteydi. Ancak yukarıda görülen örneklerde olduğu gibi bazı derya beyleri, babalarından kalan gemiyi kullanıyordu. Varisi olmayan beylerin gemileri ise bir başka bey tarafından satın alınabiliyordu. 1689 yılında vefat eden Baf Beyzade Halil Bey'in gemisini bir diğer derya beyi olan Arslan Bey satın almıştı. Varisi olmayanlar bir yana, bazı ailelerin oldukça kalabalık bir kadroyla bu görevi icra ettikleri söylenebilir. Bunlar arasında Maryolzadeler ve Memi Paşazadeler başı çekmektedir. Öyle ki 17. yüzyılın son çeyreğinde Memi Paşazadeler'den Abdurrahman Paşa, Ebu Bekir Bey, Kasım Bey ve Ahmed Bey aynı zamanda zarfında derya beyliği hizmetindeydiler. Maryolzadelerden ise Mora'lı Mustafa Paşa, Mustafa Paşa'nın oğulları Ahmed, Mehmed ve Ali Beyler, Ahmed Bey'in oğulları Mustafa ve Ebubekir Beyler derya beyliği görevinde bulunmuşlardı.

The ship kinds used by Derya Beys were consist of mostly triremes; baştarda and firkates. Because the shovelers were consist of slaves/galley slaves, the ships were also called as galley slave ships. In Beys' ships, the crew obtaining was again responsibility of them. The needs of Levents and Shovelers in crew were wheat and ship biscuits, and these needs were met by Tersâne-i Âmire but the expenses of these needs were taken from derya beys salaries. Apart from them, the cannonballs used as submunition were met by the center.

The salary of derya beys were between 300.000 – 1.800.000 akçe annually. Government used to provide these salaries from the cizye incomes (poll tax payed by non-muslims till 1856 for liberation from military duty in the Ottoman Empire) of townships that depend on Cezayir-i Bahr-i Sefid, İzmir custom and Anatolian Avarız (extraordinary tax in Ottoman Empire) The annual salaries of derya beys used to be paid twice in a year, in March and November. This application, infrequently used to have some difficulties for derya beys. For instance, in 1688 Köse Ali Paşazade Mehmed Paşa's salary was 1.500.000 akçe, he was paid 900.000 akçe of his total salary in March but he couldn't afford the needs of his trireme and he borrowed some money from an English merchant on the condition that he would pay back when he was paid his rest of the money in November. At the same year Şaban Beyzade Mustafa Bey borrowed money from an English merchant too and English ambassador requested that this dept needed be paid with the salary in November.

Being take place on sails, derya beys were the people who had ability to manage a ship. Sometimes there were derya beys in personnel of Tersâne-i Âmire and moreover among these derya beys, some of them could rise to even Kaptan-ı Derya. Generally, we can see that being a derya bey used to pass from a generation to next generation. For instance Ahmet Paşa-owner of İskenderiye died in 1667 and the baştarda (smaller kind of trireme) for 27 people with the saving right of Iskendireye pennon passed to his son Mustafa Bey. But when 1678 derya Mustafa Bey who used to earn 1.200.000 akçe annually died, Keskinzade Mehmet Bey make over its salyane (a kind of tax) and then after 10 years when Mehmet Bey died, his son Hasan Bey took its salyane.

Beyler used to build the ships themselves. But some bey used to use their father's ships as mentioned before. The beys's ship that hadn't any heir after them could be bought by other beys. Baf Beyzade Halil Bey's ship who died 1689 was bought by another Derya Arslan Bey. Besides from the ones who hadn't any heir, some families carried on this task with a crowded personnel. Among these families Maryonzade's and Memi Paşazade's were the best. So, in the last quarter of 17th century, Abdurrahman Paşa, Ebu Bekir Bey, Kasım Bey and Ahmed Bey from the Memi Paşazade's were derya beys at the same time. On the other hand, from the Maryonzade's,

Burgaz Ada / Burgaz İsland

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Bunlardan başka Kapucuzade, Manca Çarikzade, Baf Beyzade, Deli Beyzade, Murad Beyzade, Şaban Beyzade, Abdi Paşazade, Abdülkadir Paşazade, Ahmed Paşazade, Keskin Paşazade ve Süleyman Paşazade ailelerinin de derya beyleri arasında önemli yerleri olduğunu söyleyebiliriz.

Hayatlarını, düşman saldırılarına karşı, denizleri ve kıyıları gözetmek ve gerektiğinde buraları korumak amacıyla düşmanlarla çarpışmaya adayan bu büyük isimlerin arasında huzursuzluk çıkaranlar da yok değildi. Mesela, bir dönem Venedikliler tarafından ele geçirilen Sakız Adası'nın geri alınması için 1695 yılı başlarında yapılan seferde görevli derya beylerinden Derviş Ağazade Mehmed Paşa ve Köse Ali Paşa kethüdası Ahmed Paşa, muhtemelen Kaptan-ı Derya Yusuf Paşa'nın azledilmesine tepki olarak, düşman gemilerinin üzerine gitmemek konusunda diretmişlerdi. Üstelik diğer derya beylerini de kendilerine uydurmaya çalışmışlardı. Konuyla ilgilenmesi için Sakız seferine serasker olan Anadolu Beylerbeyisi Mısırlızade İbrahim Paşa merkezce görevlendirilmişti. Ancak kendisine gönderilen emirleri uygulamak konusundaki oyalayıcı tavrı dikkat çekmiş ve yerine hemen Kaptan-ı Derya Amcazade Hüseyin Paşa tayin olunmuştu. Sonuç olarak Derviş Ağazade Mehmed Paşa ve Köse Ali Paşa kethüdası Ahmed Paşa, Sultaniye kalesinde hapsedilerek gemilerine el koyulmuştur. Mehmed Paşa'nın çektirisine bütün takımıyla 46.000, Ahmed Paşa çektirisine ise 40.000 kuruş kıymet biçilmişti. Gemilerin idaresi vekaleten, eski Tersane Kethüdası Ali Kaptan'a ve eski kalyon kaptanlarından Frenk Abdurrahman'a bırakılmıştı.

1737 Osmanlı-Rus Savaşı'na katılan baştarda, kadırga ve derya beyi gemileri / Baştarda, kadırga and derya beyi battleships in 1737 Ottoman-Russian War.

Mustafa Paşa-from Mora, his sons Ahmet, Mehmet and Ali Beys, Ahmet Bey's sons Mustafa and Ebubekir Beys derya beys. Apart from them, Kapucuzade's, Manca Çarikzade's, Baf Beyzade's, Deli Beyzade's, Murad Beyzade's, Şaban Beyzade's, Abdi Paşazade's, Abdülkadir Paşazade's, Ahmed Paşazade's, Keskin Paşazade's and Süleyman Paşazade's had an important place among the derya beys.

There were some beys who used to make restless among these great derya beys who devoted their lives to fight for the sake of protection of seas and margin areas against enemy attacks. For instance, derya beys Derviş Ağazade Mehmet Paşa and Ahmet Paşa, assistant of Köse Ali Paşa who were in charge of sail to take back the Chios from the Venetian in the beginning 1695 insist on not to attack to the enemy ships probably as a response to be dismissed of Kaptan-ı Derya Yusuf Paşa. Moreover they tried to pull toward the other derya beys to themselves. Anatolian governor Mısırlızade İbrahim Paşa who weas serasker (a kind of rank in Ottoman army) in the sail to Chios was in charge in order to deal with this problem. But he lingered in dealing with problem and Kaptan-ı Derya Amcazade Hüseyin Paşa were put soon instead of him. Finally Derviş Ağazade Mehmet Paşa and Ahmet Paşa were punished in Sultaniye castle and their ships were seized. Mehmet bey's ship with all its set was assesses 46.000 and Ahmet bey's ship was assessed 40.000 kuruş. The management of ships was given to captain Ali-former assistant of shipbuilding yard and Frenk Abdurrahman-former galleon captain.

Kaynakça:

- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maliyeden Müdevver Defterler, nr. 1859; Hatt-ı Hümayun, nr. 56544; İbnülemin-Bahriye, nr. 2/198.
- İdris Bostan, "Derya Beyi", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, IX, İstanbul 1994, s. 200-201.

References:

- *Prime Ministry Ottoman Archieve, Maliyeden Müdevver Defterler, nr. 1859; Hatt-ı Hümayun, nr. 56544; İbnülemin- Bahriye, nr. 2/198.*
- *İdris Bostan, "Derya Beyi"*, Diyanet Foundation Ancyclopedia of İslam, *IX, İstanbul 1994, s. 200-201.*